

STRAATPOËZIE

Haiku in de openbare ruimte
van Nederland en Vlaanderen

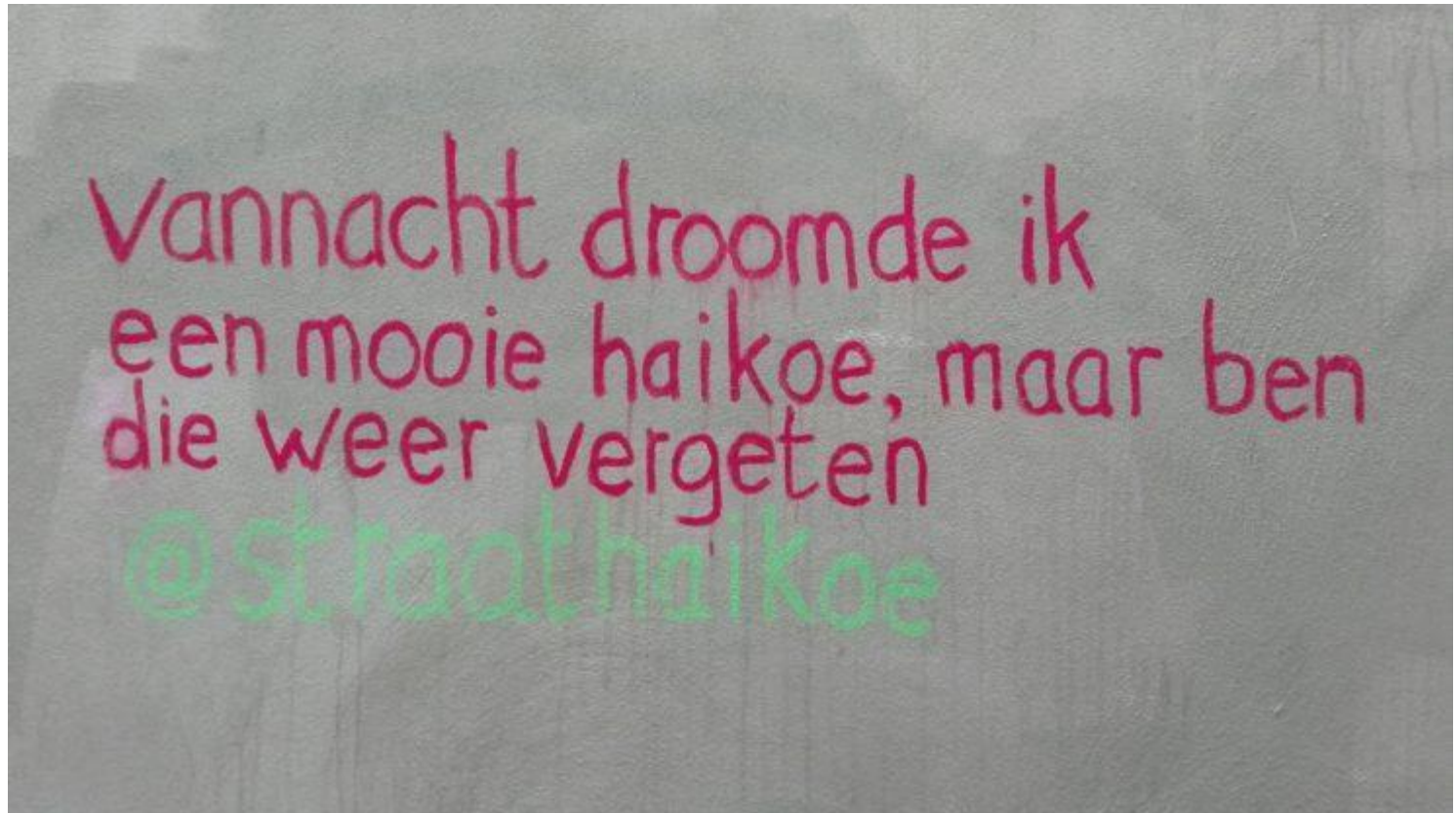
Kila van der Starre

Moderne Nederlandse Letterkunde

Universiteit Utrecht

www.kilavanderstarre.com

Illustraties: Maya van As

Bakkerstraat, Utrecht

Een goed stadsgedicht

Een goed stadsgedicht
herkent u meteen.

Het heeft een rake titel,
opent gevat,
en in het beste geval
hangt het in de weg
aan de onderkant van
een enorme brug.

Het is grappig,
maar niet overdreven.

En het verrast – op de valreep
stelt het dan toch nog iets
zoals bijvoorbeeld
de ellendige vraag:

Vervoert dit schip
niet erg rustig de tijd
die u hier zo dringend
staat te verliezen?

Uit: *Fiat Lux* (2016), Stijn Vranken

Een goed stadsgedicht

Een goed stadsgedicht
herkent u meteen.

Het heeft een rake titel,
opent gevat,
en in het beste geval
hangt het in de weg
aan de onderkant van
een enorme brug.

Het is grappig,
maar niet overdreven.

En het verrast – op de valreep
stelt het dan toch nog iets
zoals bijvoorbeeld
de ellendige vraag:

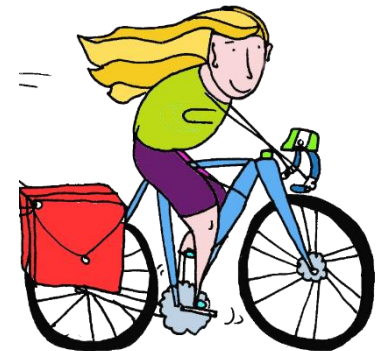
Vervoert dit schip
niet erg rustig de tijd
die u hier zo dringend
staat te verliezen?

Stijn Vranken, Londenbrug, Antwerpen, 2014

Vandaag

- Poëzie in Nederland en Vlaanderen
- Straatpoëzie
 - Wat is straatpoëzie?
 - Welke haiku zijn er te vinden in de openbare ruimte?
- Oefening rond straatgedichten Ida Gerhardt
- Zelf een straathaiku schrijven

Poëzie in Nederland

EEN ONDERZOEK NAAR HOE VAAK EN OP WELKE MANIEREN
VOLWASSENEN IN NEDERLAND IN AANRAKING KOMEN MET POËZIE

KILA VAN DER STARRE

onderzoekspublicatie

lezen
NEDERLANDSE LEZERSVERENIGING
ATTENTIE LEZEN

POËZIE BUITEN HET BOEK

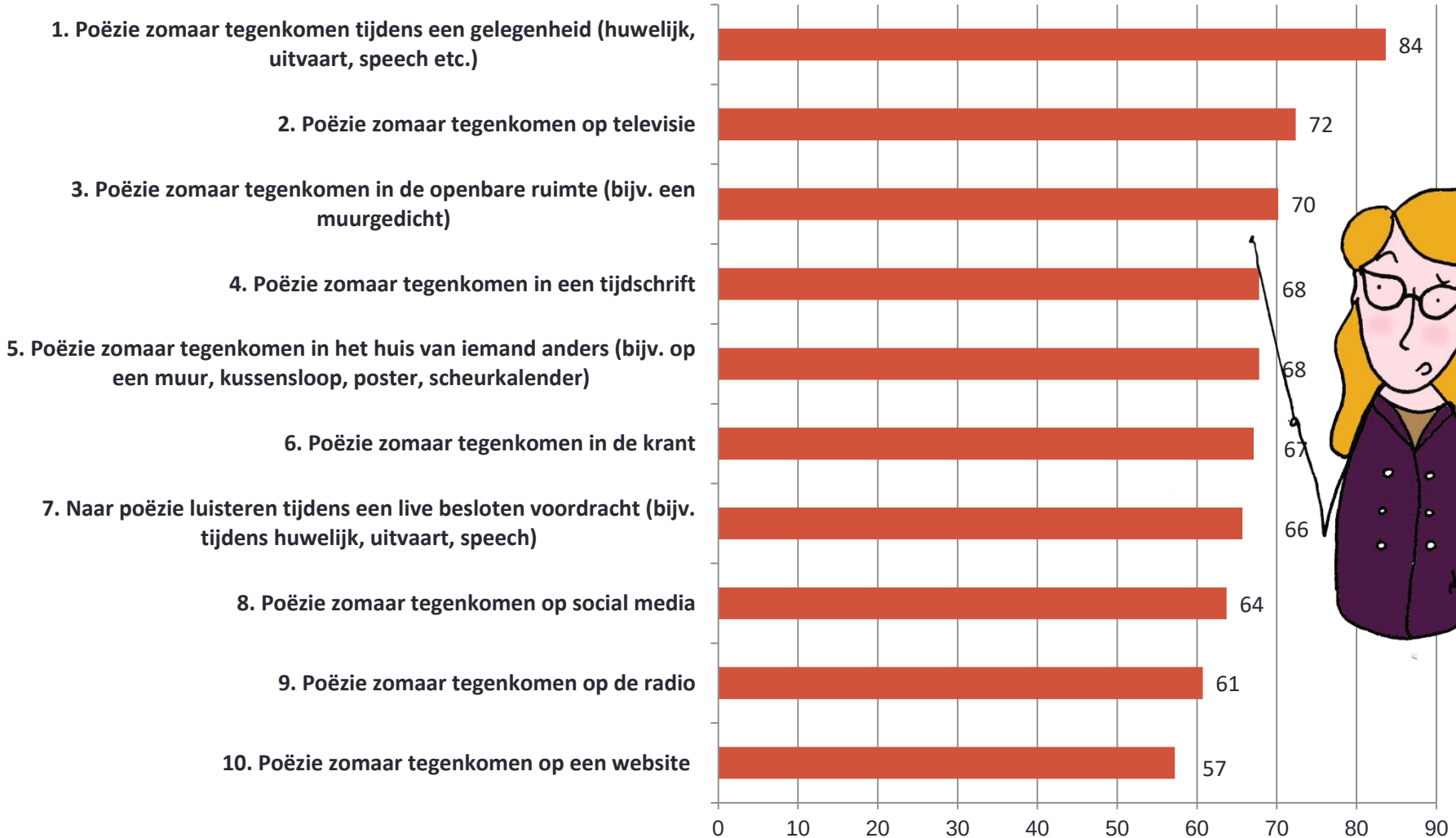
De circulatie
en het gebruik
van poëzie

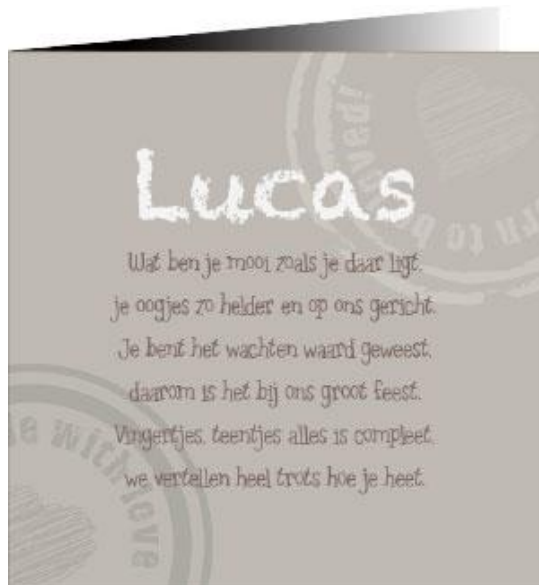
Kila van der Starre

Op welke manieren kom jij
weleens in aanraking met poëzie?

Top 10 manieren waarop volwassenen in Nederland in aanraking komen met poëzie (in percentages van de hele volwassen bevolking)

1. Poëzie tijdens gelegenheden (84%)

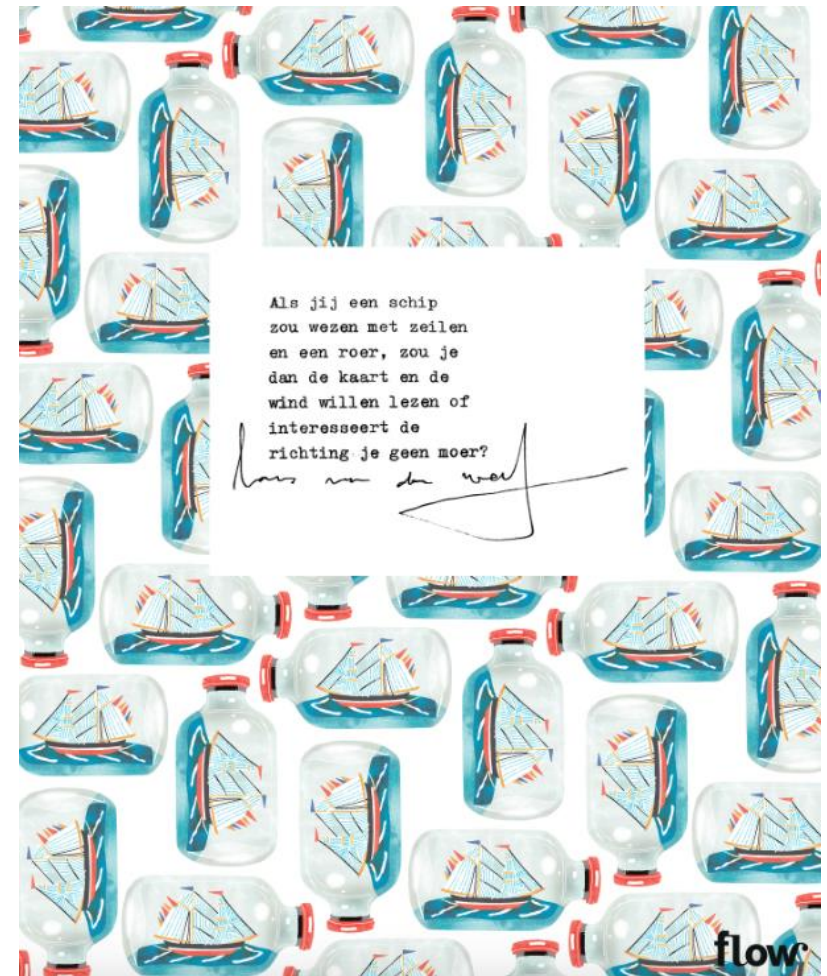
2. Poëzie op tv (72%)

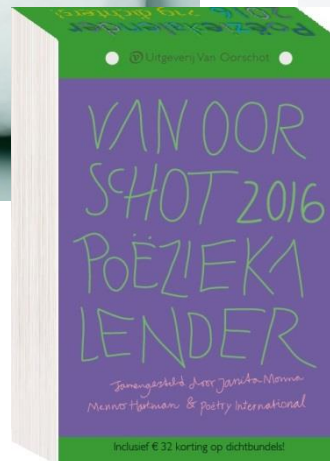
3. Poëzie in de openbare ruimte (70%)

4. Poëzie in tijdschriften (68%)

5. Poëzie tegenkomen in het huis van iemand anders (68%)

6. Poëzie in de krant (67%)

Dichter des Vaderlands over **de donorwet**

De Eerste Kamer stemt deze dinsdag over de donorwet. *Ester Naomi Perquin* schreef een gedicht.

Stemming

Stel dat je ergens wacht. Je ligt, trekt taaie slierten van de dag.
Bewoont een onbewoonbaar eiland van lakens en lysol.
Een lichaam dat nog ademhaalt.

En steeds wanneer men je gordijnen openschuift hetzelfde zicht
op jonge bomen, een drukbezocht parkeerterrein,
de loden wolken voor het raam.

Je blik loopt vol. Je kunt geen daglicht meer verstaan. Dat ruisen
is de wind niet, dat is een apparaat.

Juist wie stilligt weet dat alles kraakt. Je naam een touwbrug
over het ravijn, je hart een oude opwindaap
die moeizaam op de trommel slaat.

Stel, de redding is een stem. Een klinkend voor of tegen.
Toeval regeert met onverschilligheid. Of je nu blijft
of gaat, ons is het om het even.

In deze benen leerde niemand anders lopen, met deze ogen
niemand anders zien. Dit hart, deze nieren. Deze
schitterende longen, lever. Deze zee
van tijd. Van mij, van mij.

Ester Naomi Perquin, Dichter des Vaderlands.

7. Naar poëzie luisteren tijdens een privégelegenheid (66%)

8. Poëzie op social media (64%)

9. Poëzie op de radio (61%)

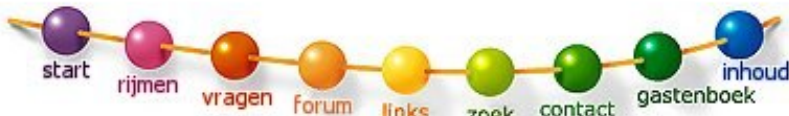
'Mr Candlelight'
Jan van Veen
50 jaar op de radio!
Gefeliciteerd namens je collega's!

Luister naar Candlelight:
zondag t/m donderdag
23.00-24.00 uur

RADIO 100%NL
de muziek van nederland

10. Poëzie op websites (57%)

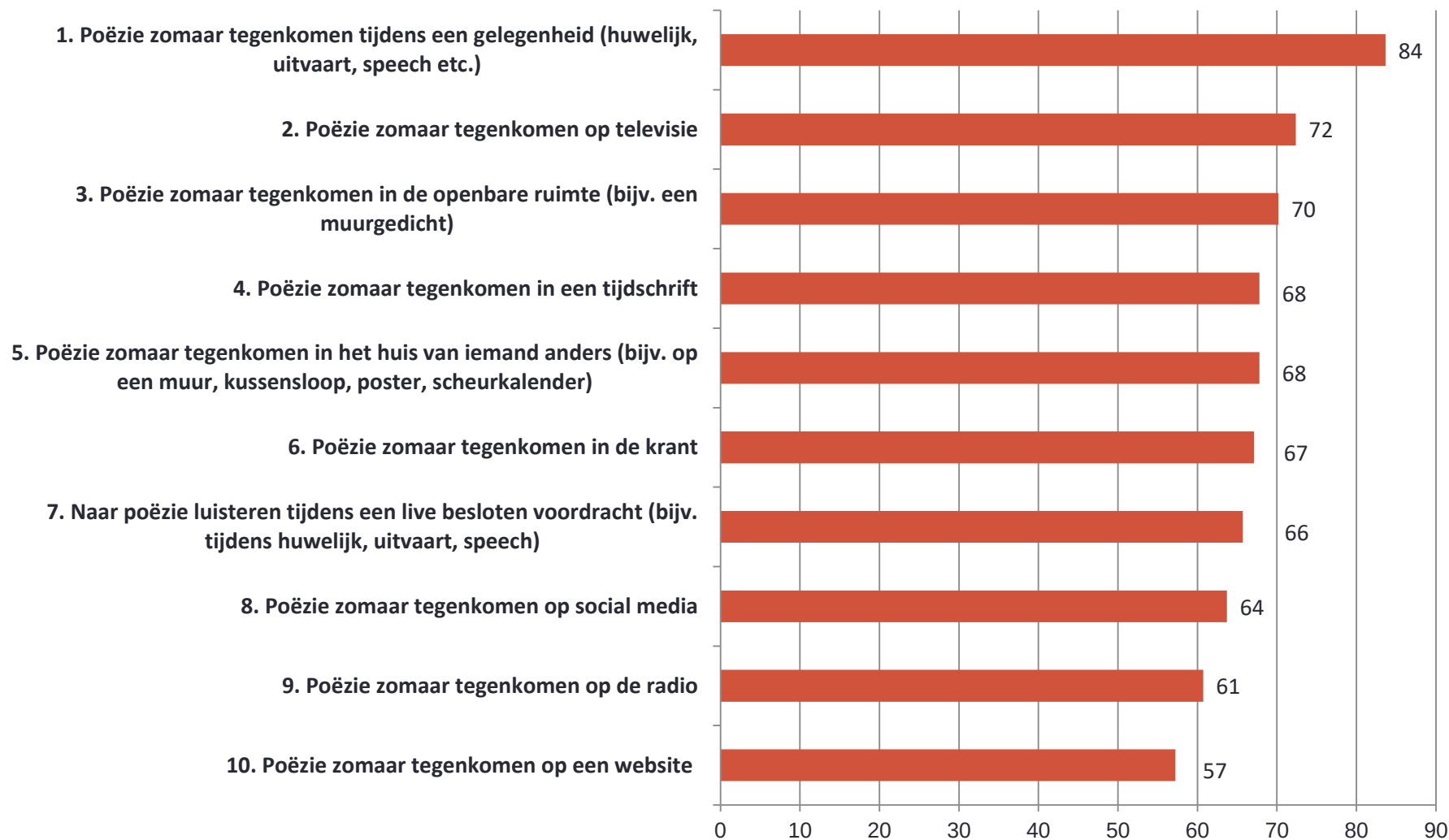
gedichten.nl Gebruikersnaam of e-mail: Wachtwoord: [Aanmelden](#) [Registreren](#)

 [Zoek](#)

snelsonnet	gedichten	netgedichten	poezie
hartenkreten	rijmwoordenboek	nederlands.nl	

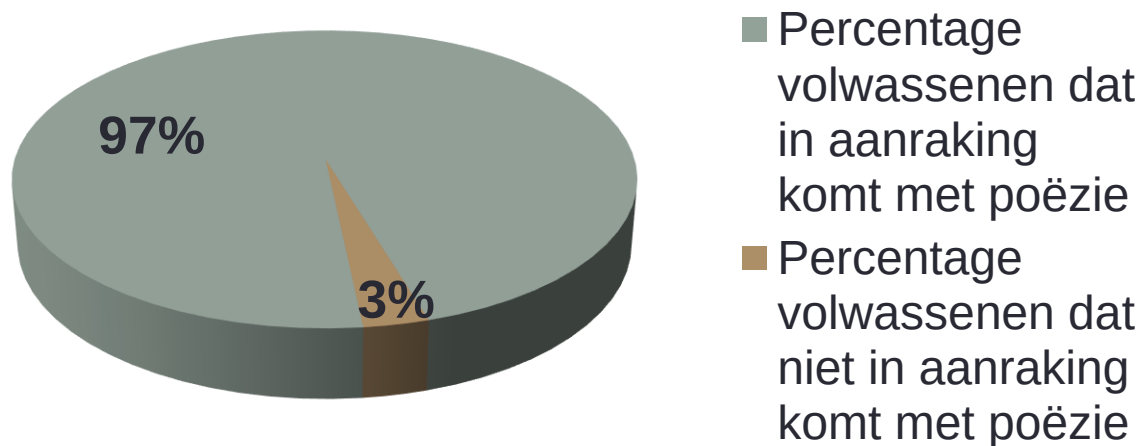
Top 10 manieren waarop volwassenen in Nederland in aanraking komen met poëzie (in percentages van de hele volwassen bevolking)

Wat valt er op aan de top 10?

- Allemaal 'zomaar tegenkomen'
- Veelal mondeling
- Veelal sociaal
- Veelal gratis
- Allemaal 'losse gedichten'
- Allemaal buiten het boek

97% van de Nederlandse volwassenen komt in aanraking met poëzie

3. Poëzie in de openbare ruimte (70%)

Definitie van straatpoëzie

Definitie van straatpoëzie

STRAAT
POËZIE

is poëzie die DAG EN NACHT TE LEZEN IS
IN DE OPENBARE RUIMTE.

Definitie van straatpoëzie

STRAAT
POËZIE

is poëzie die dag en nacht te lezen is
in de openbare ruimte.

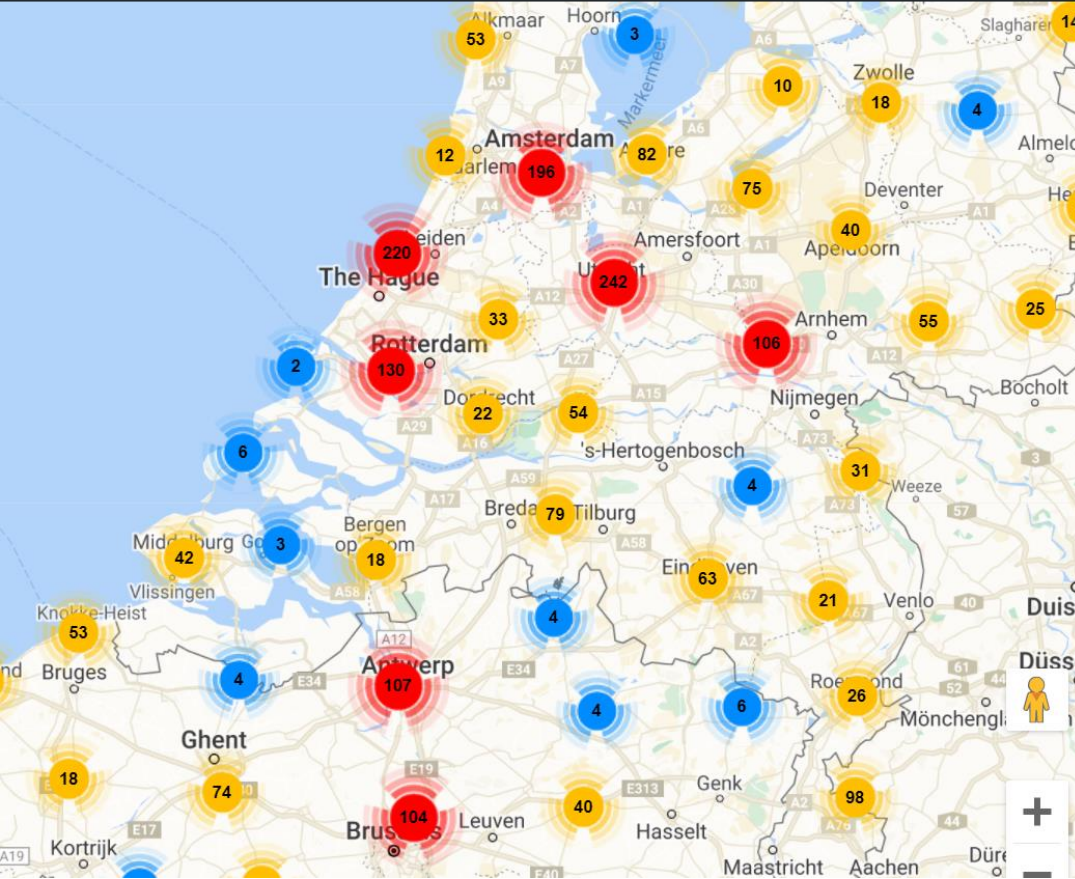
POËZIE

is alles wat als poëzie gepresenteerd
wordt.

straatpoezie.nl

← → ↻ straatpoezie.nl ☆ 🌐 📧 📱 NP 🧩 👤

Mijn sites Straatpoezie Customizer 0 + Nieuw Clear URL Cache Clear Cache Hallo Kila van der Starre 👤

Reflectie
Ivanka de Ruijter
Rustenburg 13, 6701 EB
Wageningen, Nederland

De Vijver
Titia E. Beukema
Griftpark, 3572 KC
Utrecht, Nederland

Aan de Maas
Jules Deelder
Hillelaan 153 rotterdam

Opnieuw
Kees Spiering
Waalstraat 100, 3131 CS
Vlaardingen, Nederland

IK SCHRIJF
'AFRESH' OUV
Onbekend
Coördinaten: (52.3
4.871124)

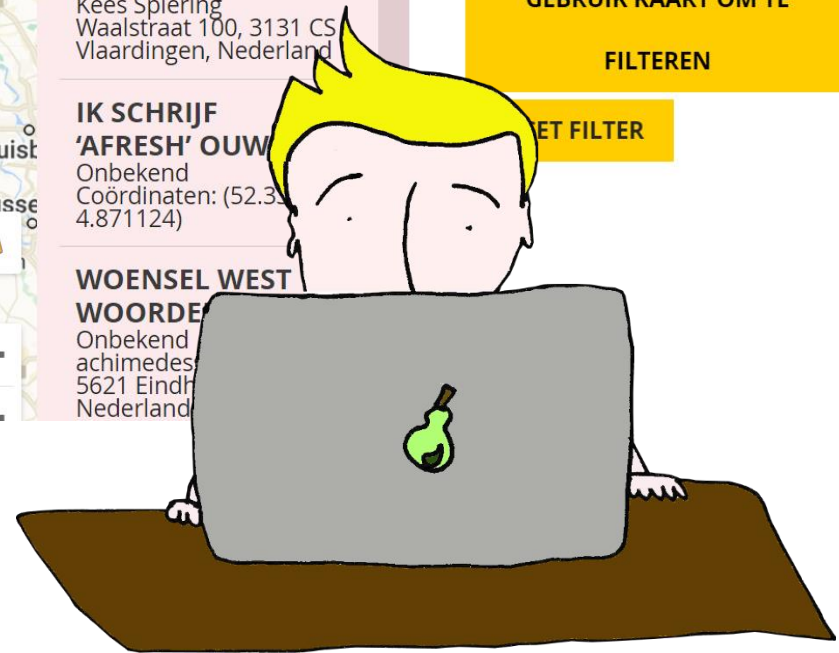
WOENSEL WEST
WOORDE
Onbekend
achimedes
5621 Eindh
Nederland

Dichter
Alle dichters ▾

Zoek op woord
Zoek 🔍

GEBRUIK KAART OM TE
FILTEREN

ET FILTER

NOS Het Parool

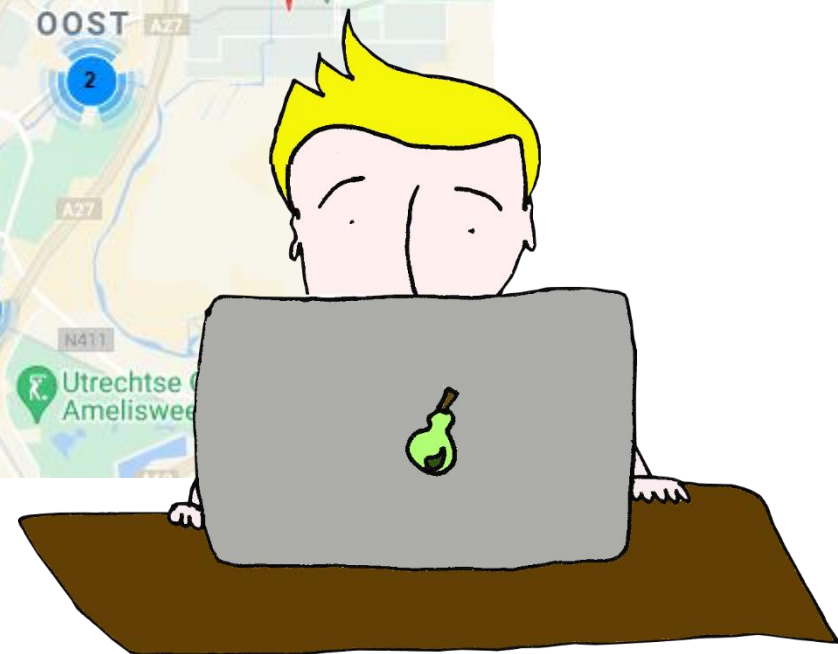
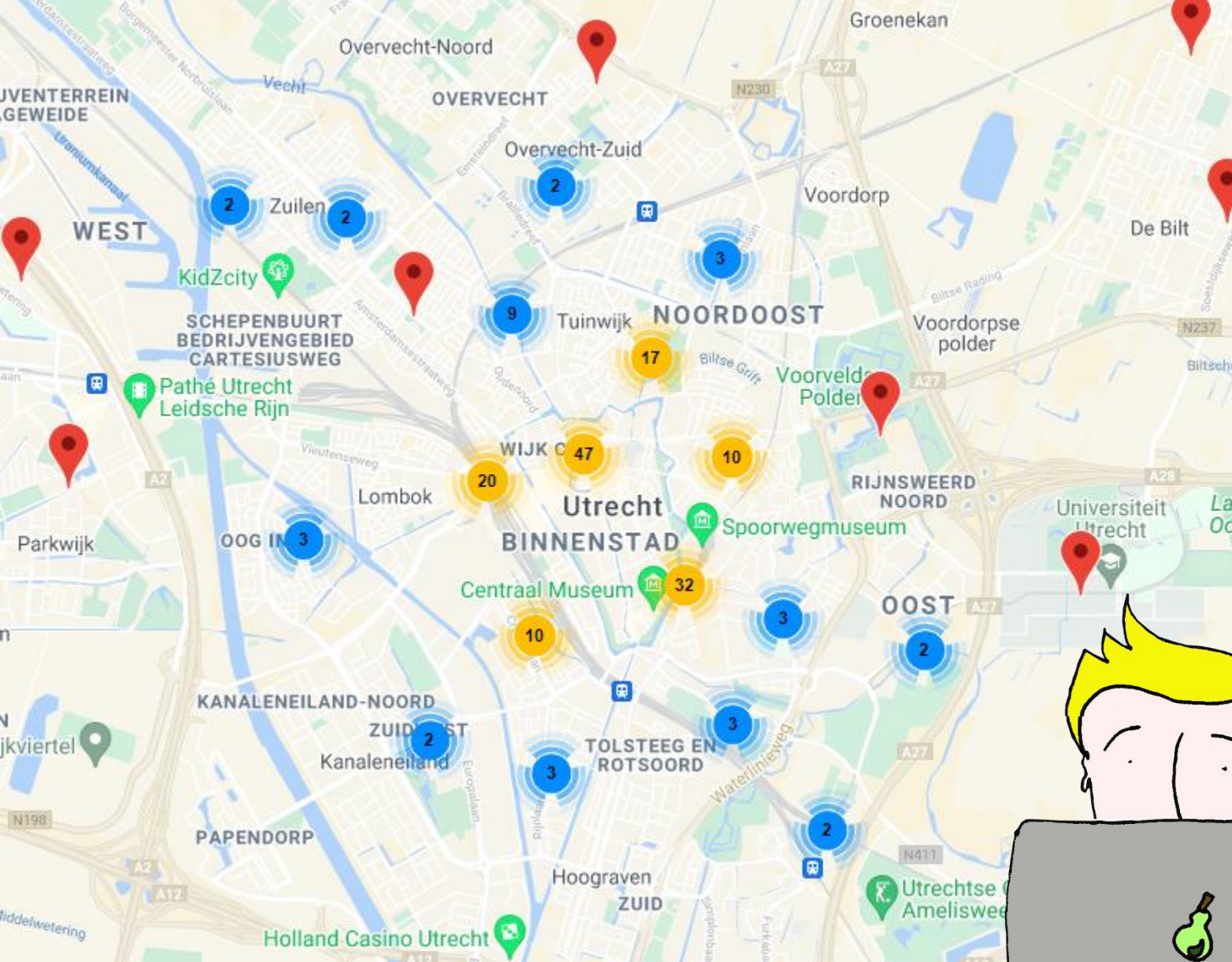
AD nrc

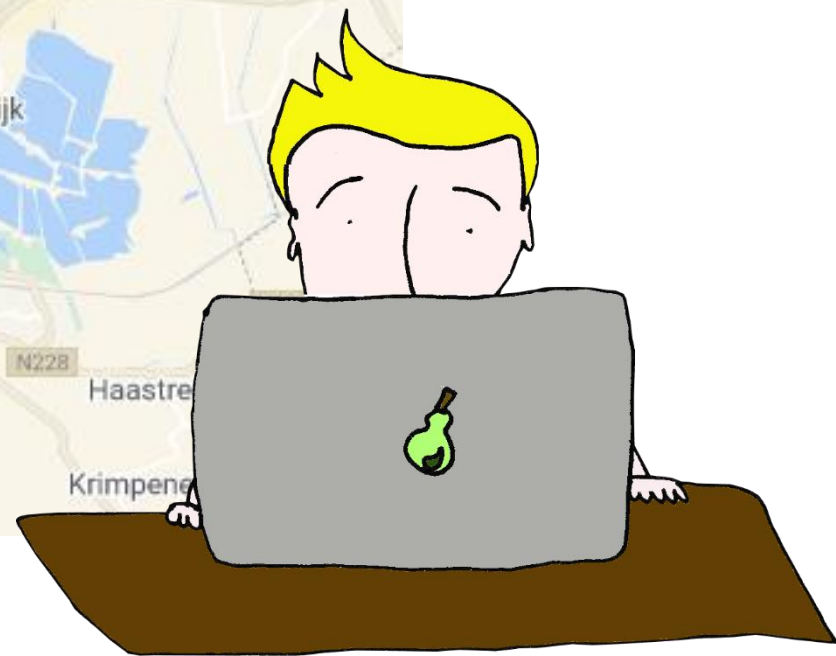
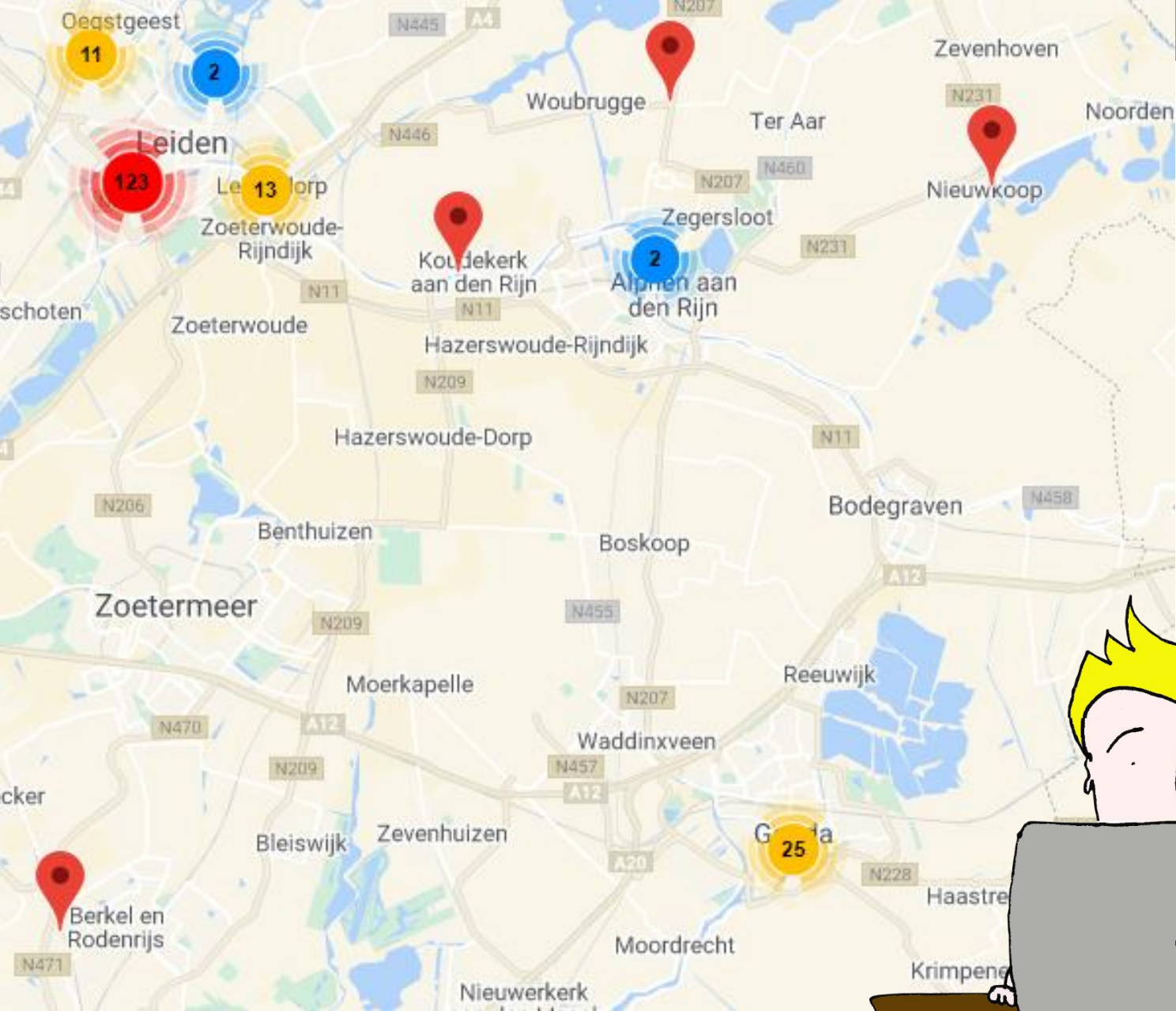
ELSEVIER
WEEKBLAD

De Telegraaf

Knack

bijwisser13

ABC

100/100

Ik stuur je dit van
boven, deze letters
zijn mijn ogen. Ik
zie je vaker lopen,
lees de briefjes op
je telefoon. Ook dit
bericht past in je
hand: ik heb je lief.

Jasper Roys

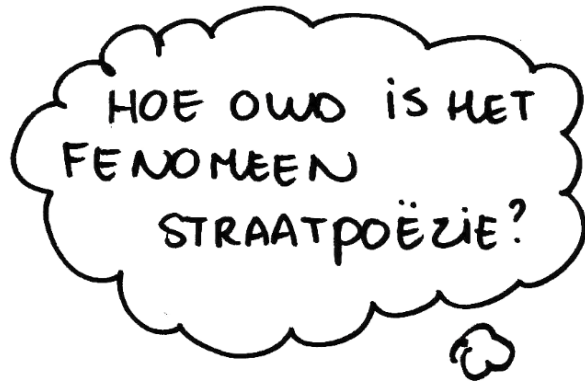
140

HENDRIK MA

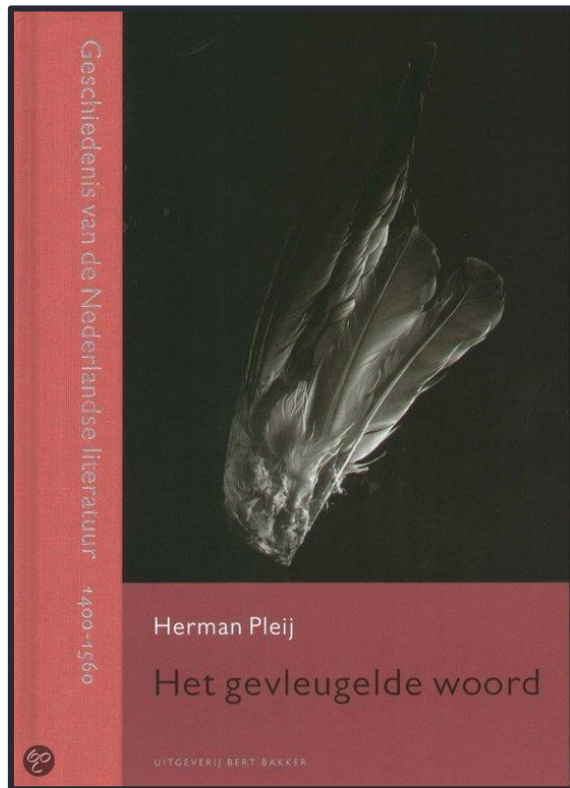
een volk dat voor tirannen zwicht
zal meer dan lijf en goed verliezen
dan dooft het licht...

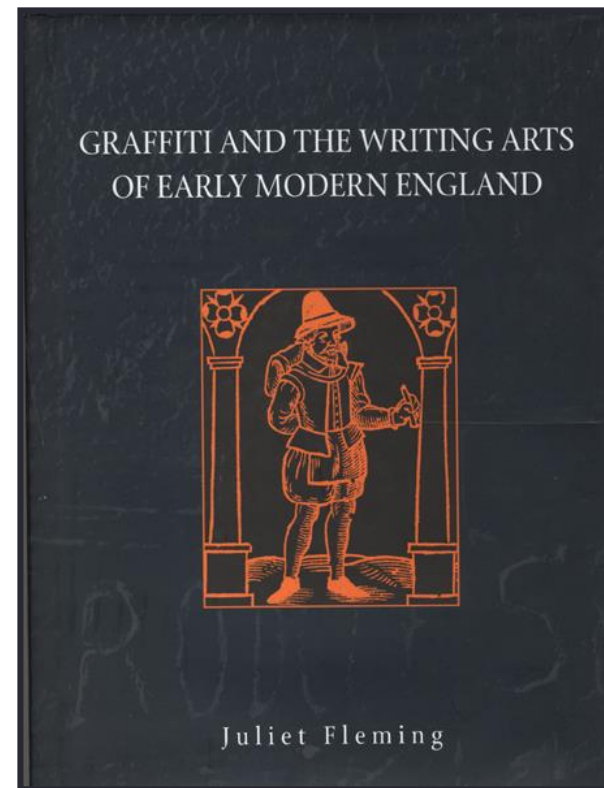

Wy groeien vast in tal en last, ons tweede Vaders klagen
Ay ga niet voort, door deze poort, of help een luttel dragen

Straatpoëzie in historisch perspectief

Herman Pleij, *Het gevleugelde woord*.
Geschiedenis van de Nederlandse literatuur
 1400-1560, 2007, p. 16.

Juliet Fleming, *Graffiti and the Writing Arts of Early Modern England*, 2001, p. 50.

Straatpoëzie in historisch perspectief

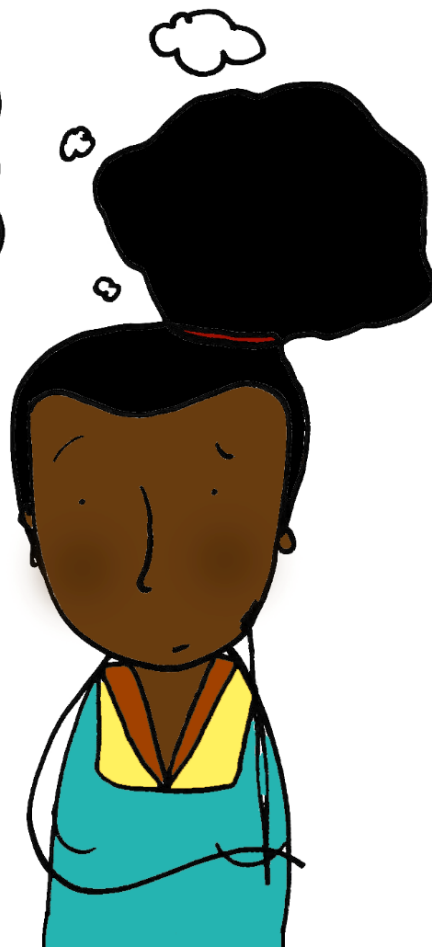
Jeroen Jeroense (H. Sweerts), 1698
Koddige en Ernstige Opschriften. Op Luiffens, Wagens, Glazen, Uithangborden, en andere Taferelen, T'Amsterdam: Gedrukt by Jeroen Jeroense [4 delen].

Jacob van Lennep & Johannes ter Gouw, 1867
De Uithangteekens. In verband met Geschiedenis en Volksleven beschouwd, Amsterdam: Gebroeders Kraay [2 delen].

WIE ZIJN DE
INITIATIEFNEMERS
VAN STRAATPOËZIE?

HOE OUD IS HET
FENOMEEN
STRAATPOËZIE?

Straatpoëzie

- Straatpoëzie wordt geplaatst door:
 - de overheid
 - gemeentes
 - stadsdichters
 - scholen
 - buurthuizen
 - particulieren
 - winkeleigenaren
 - graffitikunstenaars
 - etc.

WIE ZIJN DE
INITIATIEFNEMERS
VAN STRAATPOËZIE?

HOE OUD IS HET
FENOMEEN
STRAATPOËZIE?

MET WELKE DOELEN
WORDT STRAATPOËZIE
GEREALISEERD?

Straatpoëzie

Doelen van straatpoëzie:

- Om poëzie te **democratiseren**
- Om mensen te **verheffen**
- Om de geschiedenis in **herinnering** te houden
- Om een **identiteit** te creëren
- Om **geld** te verdienen

Straathaiku

Welke haiku zijn er te vinden in de openbare ruimte van Nederland en Vlaanderen?

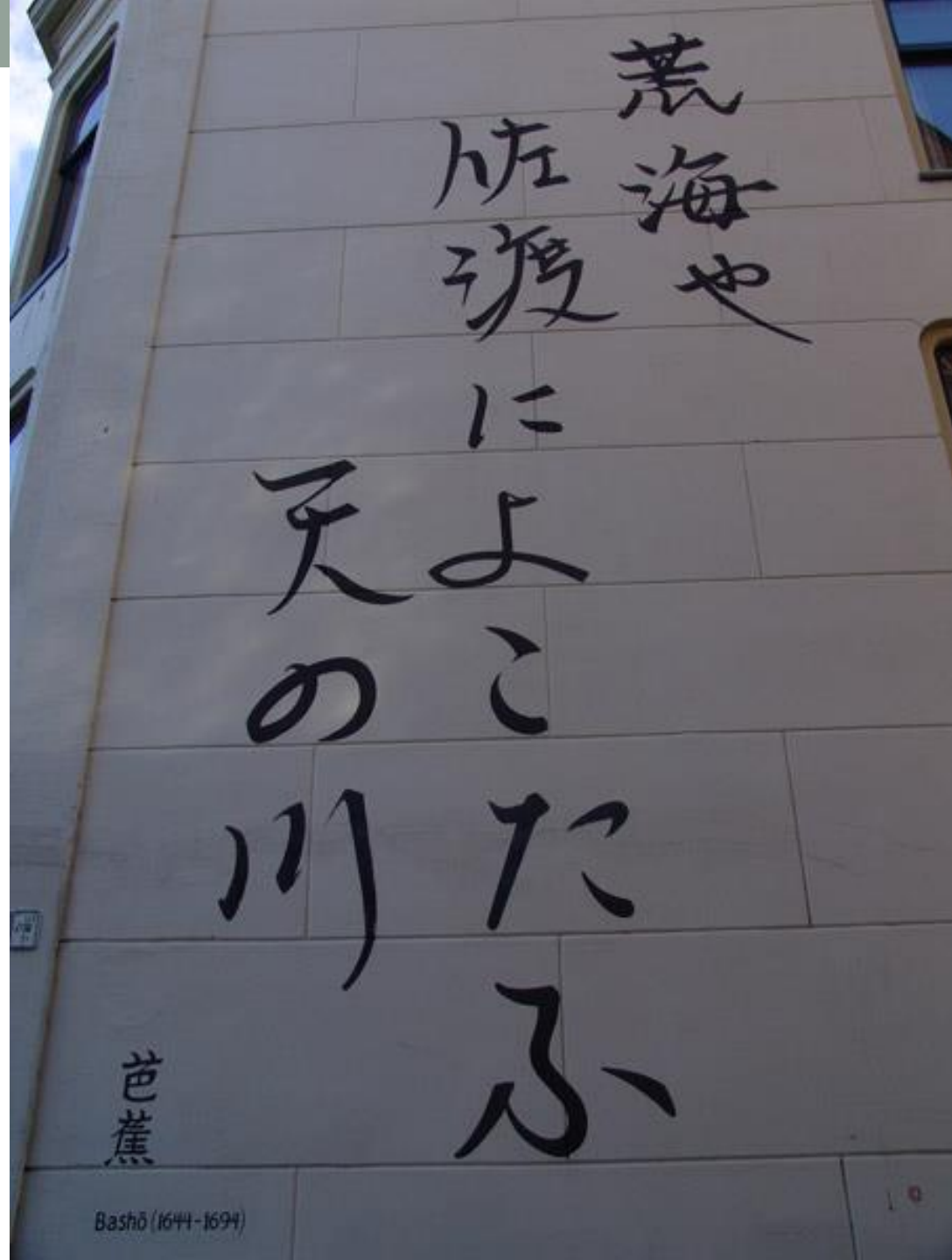
Araumiya
Sado ni yokotau
Amanogawa

Een woedende zee
tot aan het eiland Sado
strekt zich de Melkweg
- Matsuo Bashō
(vertaling door J. van Tooren)

Rapenburg, Leiden

In 1994 geplaatst.

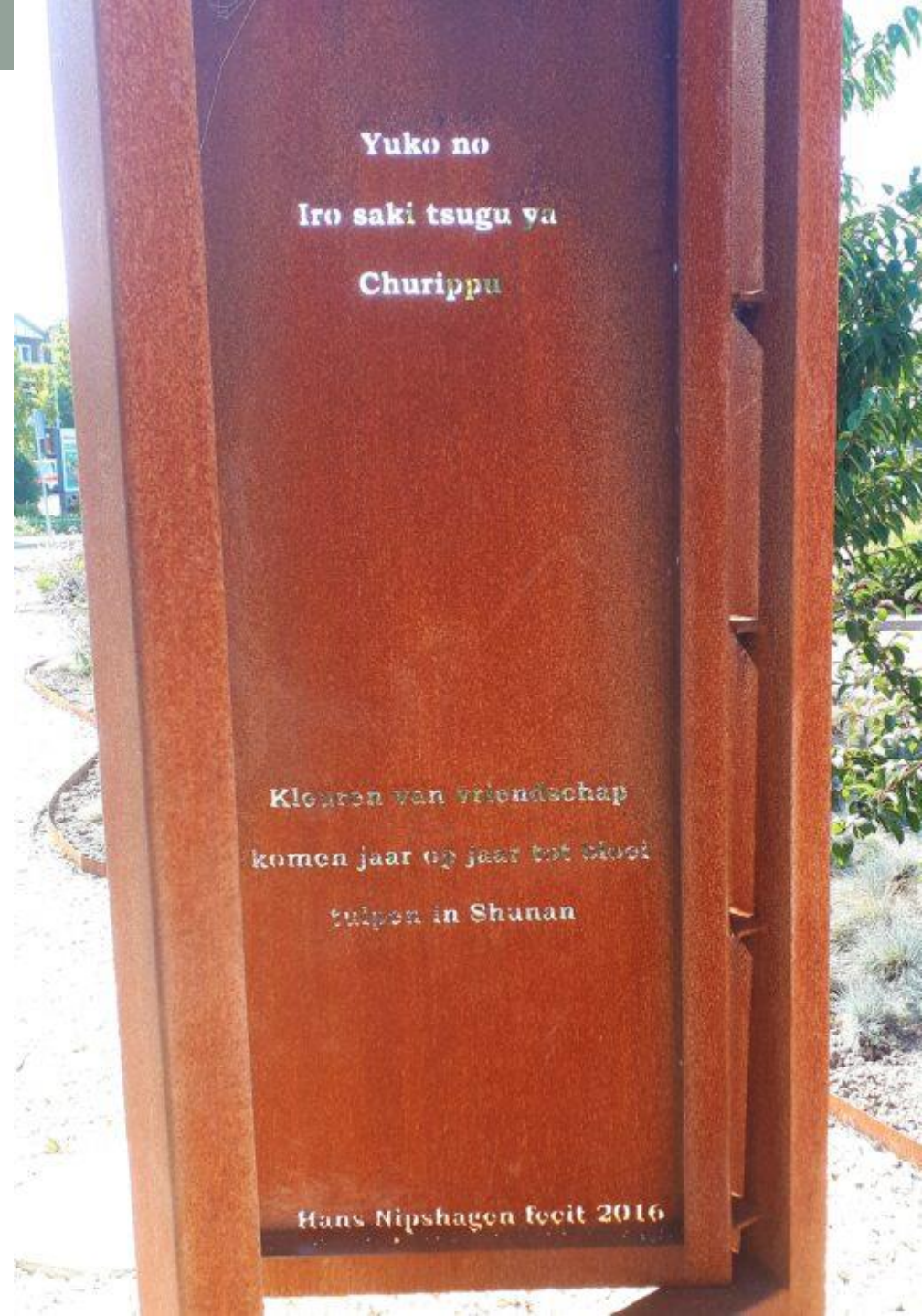
Op een reis door Noord-Japan in 1689 bereikte Matsuo Bashō de kust. Voor hem lag het eiland Sado, waar gevangenen naar verbannen werden. Hoewel hij het eiland duidelijk kon zien, voelde het heel ver weg. Hij schreef daarover deze haiku.

Yuko no
Iro saki tsugu ya
Churippu

Kleuren van vriendschap
komen jaar op jaar tot bloei
tulpen in Shunan
- Kyoko Fujii

In 2019 geplaatst in de Japanse
tuin voor het station van Delfzijl.

Pauwstraat, Utrecht

als ineens een steek-
vlam uit een eerder leven
langs fietst, met peuter
@straathaikoe

Molenstraat, Utrecht

BEHALVE WIJ TWEE
NESTEN ALLE VOGELS AL
WAT WACHTEN WE NOG?

@STRAATHAIKOE

Noorderstraat, Utrecht

oud bakstenen huis
uit een raam op de derde
hangt wit ondergoed
- Arnold Vermeeren

Binnenwegplein, Rotterdam

zij sluimert nog loom
het licht valt op haar ogen
even wacht de dag
- Paul Uittenbogaard

Schouwburgplein, Rotterdam

Beide in 2005 geplaatst door Centrum
Beeldende Kunst.

mijn geboortestraat
alles is kleiner geworden
behalve de boom
- Ria Giskes-Pieters

Jaap Edenweg, Den Haag

Mantelzorg

strengelend vlechtwerk
stromende sappen bomen
steun en harmonie
- Hans Mellendijk

Van Heeckerenweg, Hummelo
(19e Kunstwandelroute Hummelo,
Landgoed Enghuizen, 2018)

fietsend langs de dijk
zicht op de eeuwige zee
dromend en denkend
- Herman van Rompuy

Duinweg, Cadzand-bad (natuurgebied Het Zwin in Zeeland)

Herman van Rompuy (ex-premier van België en ex-voorzitter van de Europese Raad):

“Een haiku moet altijd een element van de natuur in zich hebben en zo een wereld van harmonie scheppen. Dat is op deze plek gelukt.” (2018)

Dichtpad Eiland-haiku onder Schalkwijk
(sinds 2018 organiseert Atelier Beeldmakers
elk voorjaar de eiland-haikuwedstrijd)

Haiku van o.a. Pom Hoogstadt, Veronica
van Roon, Marja Oosterman, Wim Boone,
Isabelle Bambust, Annette Akkerman en
Onno-Sven Tromp

rafelijk roepend
zeilt een reiger laag over
het riet wuift hem na
- Pom Hoogstadt

de kerk wordt bezocht
pas als de wind hierheen waait
kun je dat horen
- Marja Oosterman

de weide kleurt geel
boterbloemenexplosie
in pure stilte
- Annette Akkerman

emmertje rood geel
veel werk aan zee op het strand
wolkkasteel in zand
- Stefaan Pennynck

Koning Boudewijnpromenade,
Oostende

rustplek in beton
harmonie van hoek en punt
anker op het land
- Onbekend

Strandweg, Lauwersoog

In 2019 geplaatst tijdens de viering van 50 jaar Lauwersmeer. In 1969 werd de Lauwerszee afgesloten en ontstond het Lauwersmeer. Hoewel de afsluiting grote gevolgen had voor de bloeiende vissersgemeenschap ontstond op de vroegere zeebodem een prachtig nieuw landschap.

de blauwe reiger
hapt met een scherpe snavel
zijn spiegelbeeld stuk
- Onno-Sven Tromp

Leeuwarderweg, Sneek
(op het graf van de moeder
van de dichter)

Hier rust

**Eléonora Désirée
van Spall**

★ 12-9-1940

Bandoeng

† 9-11-2015

Drachten

**de blauwe reiger
hapt met een scherpe snavel
zijn spiegelbeeld stuk**

‘Soort van haiku’, Frank Adam
De Coninckplein, Antwerpen

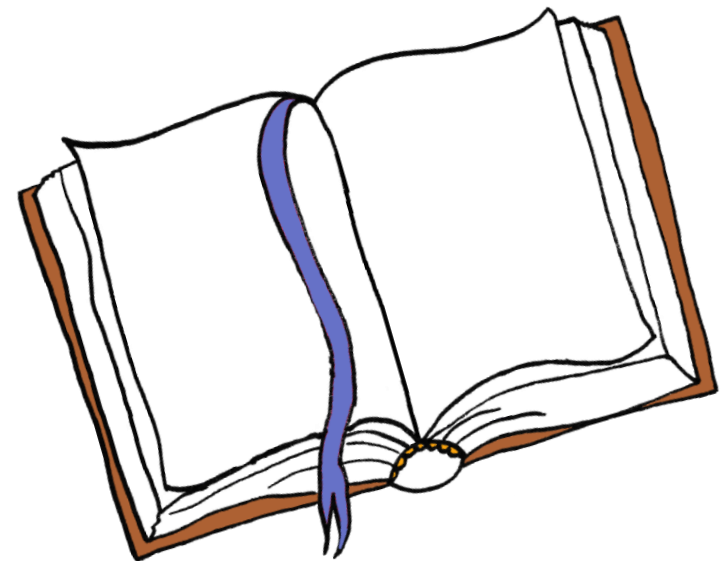

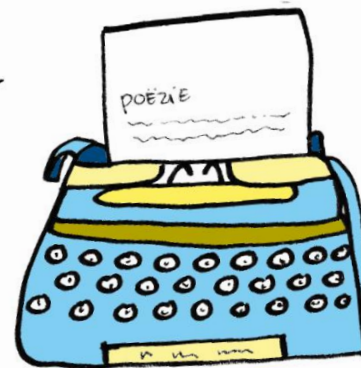
Material Modernism

The Politics of the Page

George Bornstein

de
linguïstische
code

de
linguïstische
code

de
bibliografische
code

Een goed stadsgedicht

Een goed stadsgedicht
herkent u meteen.

Het heeft een rake titel,
opent gevat,
en in het beste geval
hangt het in de weg
aan de onderkant van
een enorme brug.

Het is grappig,
maar niet overdreven.

En het verrast – op de valreep
stelt het dan toch nog iets
zoals bijvoorbeeld
de ellendige vraag:

Vervoert dit schip
niet erg rustig de tijd
die u hier zo dringend
staat te verliezen?

Stijn Vranken, Londenbrug, Antwerpen, 2014

rustplek in beton
harmonie van hoek en punt
anker op het land
- Onbekend

Strandweg, Lauwersoog

In 2019 geplaatst tijdens de viering van 50 jaar Lauwersmeer. In 1969 werd de Lauwerszee afgesloten en ontstond het Lauwersmeer. Hoewel de afsluiting grote gevolgen had voor de bloeiende vissersgemeenschap ontstond op de vroegere zeebodem een prachtig nieuw landschap.

stenen gedicht

Ik lig als een schip op de rede
van een stad die eeuwen bestaat

ik ben vastgelegd aan een heden
maar draag een verleden naam

ik huis hier tussen mijn muren
zoals mensen binnen hun huid

ruimte kijkt uit door mijn ramen
ik ben voor de mensen gebouwd –

- Gerrit Kouwenaar

Casus: 'Onvervreemdbaar' van Ida Gerhardt

Onvervreemdbaar

Dit wordt ons niet ontnomen: lezen,
en ademloos het blad omslaan,
ver van de dagelijksheid vandaan.
Die lezen mogen eenzaam wezen.

Zij waren het van kind af aan.

Hen wenkt een wereld waar de groten,
de tijdelozen, voortbestaan.
Tot wie wij kleinen mogen gaan;
de enigen die ons nooit verstoten.

Uit: *Het sterreschip* (1979), Ida Gerhardt

Hoe zou je de
linguïstische code van
dit gedicht samenvatten?

Oftewel: waar gaat dit
gedicht over?

Casus: 'Onvervreemdbaar' van Ida Gerhardt

- Bekijk nu de versie van 'Onvervreemdbaar' in de openbare ruimte op jouw hand-out.
- Op welke manier kent de **bibliografische code** betekenis toe aan het gedicht?

1. Leeuwarden

- Vóór de openbare bibliotheek in Leeuwarden
- Aangebracht in 2001
- Onderdeel van poëzieroute
- Vormgegeven als grafzerk

1. Leeuwarden

- Vóór de openbare bibliotheek in Leeuwarden
- Aangebracht in 2001
- Onderdeel van poëzieroute
- Vormgegeven als grafzerk
- 2011: door weer en wind wordt het lezen ons tóch 'ontnomen'

2. Harderwijk

- Vóór boekhandel 'Plantage Books & More'
- Aangebracht in 2008
- Onderdeel van poëzieroute

3. Almelo

- Te lezen vanuit de openbare bibliotheek
- Aangebracht in 2016
- Lay-out
- Streepjes

4. Delft

- Vóór boekhandel 'De omslag'
- Aangebracht in 2015
- Vorm: boek
- Vorm: bankje

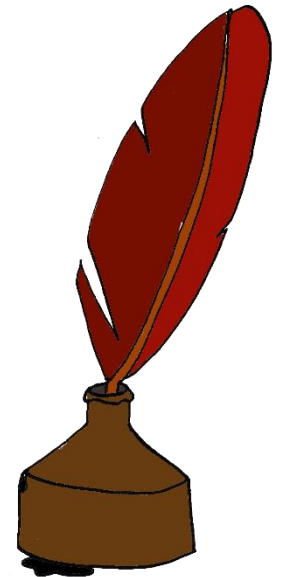
5. Zutphen

- Locatie staat niet in verband met boeken
- Aangebracht in 2016
- Spelfout in titel
- Laatste strofe weggelaten

Schrijfopdracht straathaiku

- Kies een **locatie** uit die je goed kent.
- Bedenk hoe die locatie als **bibliografische code** kan functioneren voor een gedicht.
- Schrijf speciaal voor die locatie een **haiku**.
- Denk ook na over
 - materiaal
 - lay-out
 - kleur
 - lettertype
 - grootte
 - naam van dichter vermelden?
 - andere informatie vermelden?
- Hoe kennen zowel de **linguïstische code** als de **bibliografische code** betekenis toe aan jouw haiku?

Poëzie in Nederland

EEN ONDERZOEK MAAR HOE VAAK EN OP WELKE MANIEREN
VOLWASSENEN IN NEDERLAND IN AANRAKING KOMEN MET POËZIE

KILA VAN DER STARRE

onderzoekspublicatie

lezen
NEDERLANDSE LEZERSVERENIGING
ATTENTIE LEZEN

POËZIE BUITEN HET BOEK

De circulatie
en het gebruik
van poëzie

Kila van der Starre

Poëzie-doe-boekenreeks *woorden temmen*

- **Deel I: 24 uur in het licht** van Kila&Babsie (€ 20,55)
- **Deel II: van kop tot teen** met Charlotte Van den Broeck en Jeroen Dera (€ 24,55)

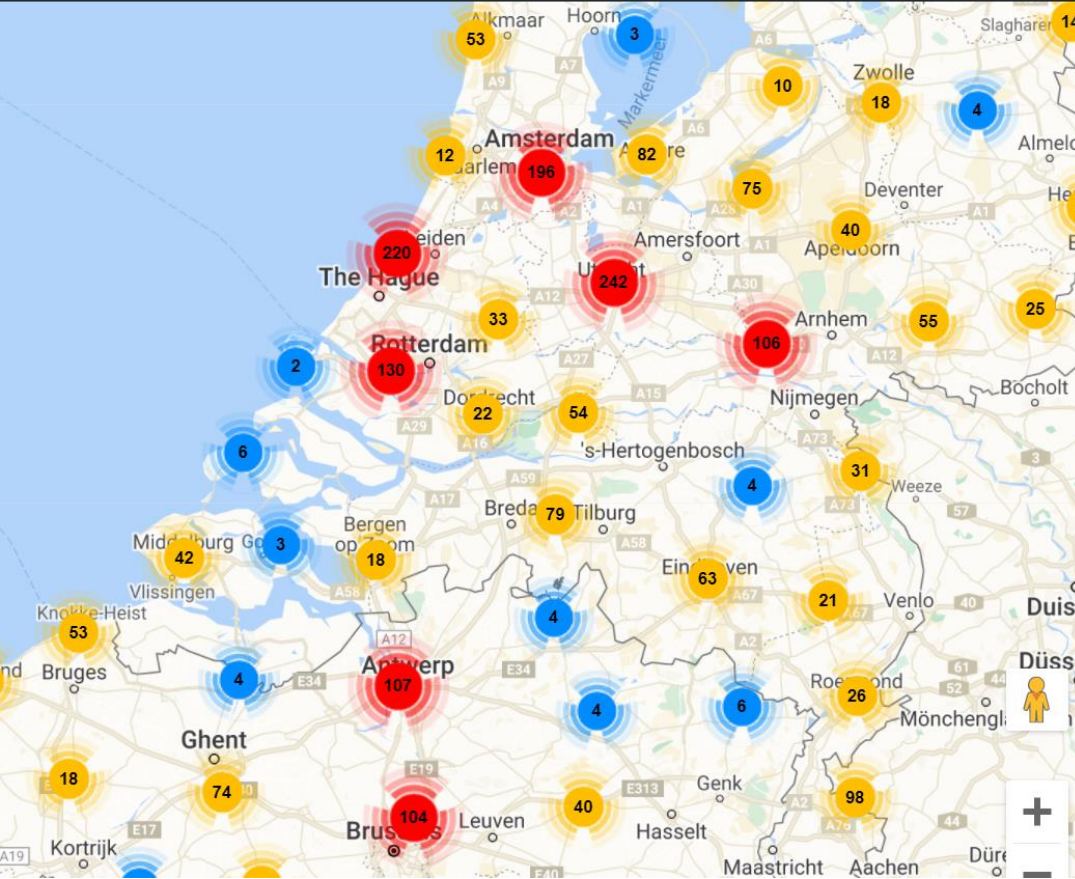

- Te bestellen bij iedere boekhandel in Nederland en Vlaanderen
- En te koop bij mij.

straatpoezie.nl

← → ↻ straatpoezie.nl ☆ 🌐 📧 📱 NP 🧩 👤

Mijn sites Straatpoezie Customizer 0 + Nieuw Clear URL Cache Clear Cache Hallo Kila van der Starre

Reflectie
Ivanka de Ruijter
Rustenburg 13, 6701 EB
Wageningen, Nederland

De Vijver
Titia E. Beukema
Griftpark, 3572 KC
Utrecht, Nederland

Aan de Maas
Jules Deelder
Hillelaan 153 rotterdam

Opnieuw
Kees Spiering
Waalstraat 100, 3131 CS
Vlaardingen, Nederland

IK SCHRIJF
'AFRESH' OUW
Onbekend
Coördinaten: (52.3
4.871124)

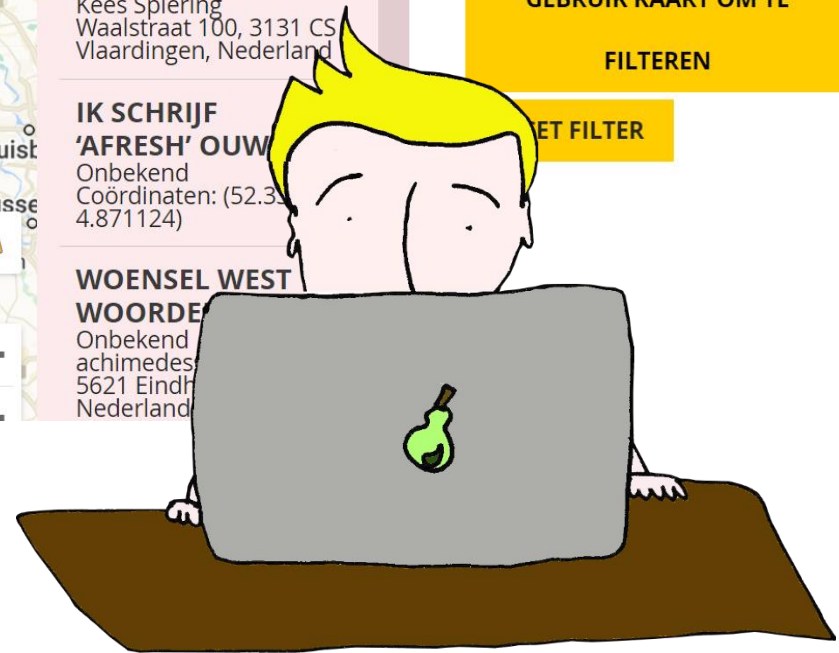
WOENSEL WEST
WOORDE
Onbekend
achimedes
5621 Eindh
Nederland

Dichter
Alle dichters

Zoek op woord
Zoek 🔍

GEBRUIK KAART OM TE
FILTEREN

ET FILTER

STRAATPOËZIE

Haiku in de openbare ruimte
van Nederland en Vlaanderen

Kila van der Starre

Moderne Nederlandse Letterkunde

Universiteit Utrecht

www.kilavanderstarre.com

Illustraties: Maya van As